

Ταξίδια στα Βαλκάνια (4)

Μέσα στο γενικότερο κλίμα προσέγγισης των βαλκανικών φιλελεύθερων δυνάμεων ο Κωστής Μπαστιάς, απεσταλμένος της βενιζελικής εφημερίδας *Ελεύθερος Τύπος*, ταξιδεύει τον Ιούλιο του 1926 στη Βουλγαρία, τη

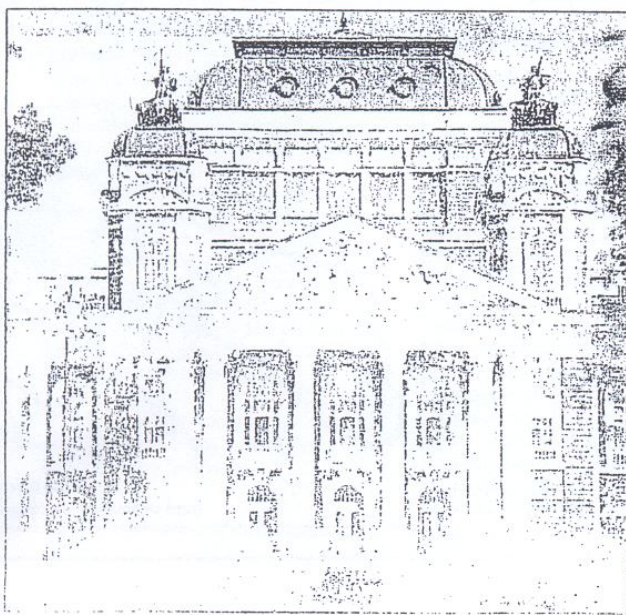
Της Αγγελικής ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ρουμανία και τη Σερβία. Τις εντυπώσεις του και τις

συνεντεύξεις με εξεχόντα πρόσωπα της πολιτικής και πνευματικής ζωής των χωρών αυτών τις δημοσίευσε σε μια σειρά εκτενών άρθρων. Την προηγούμενη Κυριακή παραθέσαμε αποσπάσματα από τη συνέντευξη του με τον καθηγητή Ιβάν Σισμάνοφ, στην οποία εξέθετε, αντίθετα από τη γενικότερη τάση, με θετικό πνεύμα τις εκτιμήσεις του για την ελληνική πνευματική επιρροή στη βουλγαρική ανανέωση του 19ου αιώνα. Σήμερα παραθέτουμε από το ίδιο ταξίδι τις εντυπώσεις του από μια θεατρική παράσταση, που παρακολούθησε στο κρατικό θέατρο της Σόφιας, αν και δεν γνωρίζει ούτε λέξη βουλγαρικά. Οι κρίσεις του και οι συγκρίσεις με τα ελληνικά θεατρικά δεδομένα είναι αποκαλυπτικές τόσο για το πρώιμο ενδιαφέρον του για το θέατρο όσο και για το θεατρικό κλίμα της εποχής, την κοινωνική λειτουργία του θεάτρου και το ρόλο του κράτους στις δύο χώρες.

Η παρουσία του Κωστή Μπαστιά στην Βουλγαρία το 1926 δεν φαίνεται να πέρασε απαρατήρητη ούτε ξεχάστηκε, αφού αρκετά χρόνια αργότερα, όταν ξαναβρέθηκε στη Σόφια, μετά την υπογραφή του Συμφώνου της Θεσσαλονίκης (Ιούλιος 1938), για την προώθηση της ελληνοβουλγαρικής προσέγγισης, ο βουλγαρικός τύπος επανέφερε στην επικαιρότητα το πρώτο του ταξίδι, παρουσιάζοντάς τον ως πρωτοπόρο στον τομέα των πνευματικών επαφών. Στο μεταξύ όμως πολλά είχαν αλλάξει στα Βαλκάνια και στην Ευρώπη. Και ακόμα περισσότερο, ο ίδιος ο 37χρονος πλέον Μπαστιάς, στη συγχυρία της κυριαρχίας του φασισμού, είχε μετακινηθεί πολιτικά και ιδεολογικά από τις βενιζελικές φιλελεύθερες θέσεις της νεότητάς του.

Η Αγγελική Κωνσταντακοπούλου διδάσκει Βαλκανική Ιστορία στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Το εθνικό βουλγαρικό θέατρο της Σόφιας σήμερα

Μια θεατρική παράσταση στη Βουλγαρία

Είς την οδό Λογκέ, την μεγάλην αυτήν εμπορικήν αρτηρίαν της Σόφιας, είδα κάτι πελώρια χρωματιστά τοιχολλήματα. Ερώτησα τον βουλγαρομαθή σύντροφόν μου (τον κων Ζάνθον πρόεδρον της Ελληνικής αντιπροσωπείας παρά τη μικτή επιτροπή) περί τίνος επρόκειτο και με πληροφόρησε ότι το βράδυ ο δραματικός θίασος του Εθνικού θεάτρου θα έπαιζε την *Δωδεκάτην νίκταν*

Του Κωστή ΜΠΑΣΤΙΑ

του Ζαΐκοπτηρ. Επιτέλους ανέπνευσα. Το ζήτημα του Βουλγαρικού θεάτρου είχε γίνει για μένα ένας τρομερός εφιάλης. Ήθελα να πάω, να δω, να ακούσω και να κρίνω τους Βουλγάρους ηθοποιούς αλλά δεν ετολούσα. Δεν ήξερα ούτε μίαν λέξιν ελληνικήν βουλγαρικής. Ο Ζαΐκοπτηρ όμως έλυσε το πρόβλημα. Όταν γνωρίζεις κανείς το έργο, μπορεί να παρακολουθήσει την εκτέλεσίν του έστω και εις μίαν ξένην γλώσσαν, της οποίας αγνοεί και τα άρθρα ακοήμ. Αιωνία λοιπόν η μνήμη του Ζαΐκοπτηρ, ο οποίος επενέβη και ως από μηχανής θεός δια να προσφέρει την λύσιν εις το δράμα μου.

Το μέγalon εθνικόν θέατρον της Σόφιας επισκευάζεται και ο θίασος του εθνικού θεάτρου έπαιζε τας ημέρας της διαμονής εν Σόφια, εις ένα μικρόν θέατρον όπισθεν ακριβώς του εθνικού τυπογραφείου. ... Το θέατρον αυτό είνε ένα μικρόν θεατράκι, λίγο μεγαλύτερον από τον Αθηναϊκό Απόλλωνα, χειμερινό με μικρά θεωρεία και με πλατεϊάν πολύ μεγαλύτεραν από του Απόλλωνος. Η σκηνη επίσης είναι μεγάλη και μπορεί να επαρκήσει για την παράστασι και της πειρο πολυπρόσωπης όπερας. Ένας Αθηναίος μέσα σε ένα θέατρο της Σόφιας θα δοκιμάσει κάποιες δικαιολογημένες εκρήξεις. Είδα να μπαίνει κόσμος και κόσμος, να γεμίζει ασφυκτικής πλατεία, να γεμίζουν τα θεωρεία, να πλημμυρίζουν οι διάδρομοι, είδα κορίτσια των σχολείων, φοιτήτριες με τα κόκκινα ηλίκια του Πανεπιστημίου και τα πράσινα της σχολής των ανωτέρων σπουδών, είδα κυρίες στρατηγών και ανωτέρων κρατικών λειτουργιών εις το πλάι αρεμάντων συζύγων, αλλά δεν είδα ούτε μία τουαλέτα, ούτε ένα μοντελλάκι, ούτε ένα παρισινό ντεριντέ κριν. Οι μαθήτριες με τις ποδιές τους τις μαύρες, οι φοιτήτριες με τα αδιάβροχα ή κάτι απλά φουστανάκια οι κυρίες με τα απλούστερα ρούχα ενός εξοχικού περιπάτου. Παρακαλώ μίαν εξήγησιν. Θέλω να γνωρίζω γιατί ο θηλυκόκοσμος της Σόφιας παρουσιάζεται με εμφάνισιν τóσον αξιοθηρητήτως λιτήν εις το θέατρον. Δεν επιδεικνύουν εδώ οι κυρίες τις τουαλέτες των, τα

μπράτσα των τα οστεώδη ή τα παχύσαρκα ντεκολτέ των; Θέλω να ανακαλύρω αυτά τα κρεπ-ντε-σεν, τα ζωφρέτ, τα μαροκέν, τις σαρμίζες, τα κρεπ-σατέν, τα φιγκυράν, κάποια απασιτρόπια αυτάκια, κάποιες πέτρες στα δάχτυλα που επέμπουν ένα πλήθος μικρές αστραπές, θέλω να δω την κοκέτα, επάνω εις τα χειλάκια της οποίας έχει οργιάσει το σερίζ, θέλω να δω μάτι βαμμένο, θέλω τέλος ν' ανακαλύψω την γυναικία του εικοστού αιώνας εις το θέατρον.

Κύριε Ζάνθο, παρακαλώ τα γυαλιά σας. Προφανώς η ώραίς μου με ιπατούσε. Προφανώς το άτινο φως της πλατείας μου έκρυβε όλα τα μυτικά του γυναικείου μοντουάρ. Εξήτησα παντού, ηρεύνθησθε επιμέλειαν όλα τα σημεία της αιθούσης αλλά δεν διεπίστωνα παρά την μεγάλην λιτότητα που μόνον εις Ελληνικήν εκκλησίαν κατά την εβδομάδα των παθών συναντά το γριστερόνημον ανδρικών πληρώμα. Η δικαιολογία ήτο απλουσιτάτη. Δια την κοκέταν το θέατρον εις την Βουλγαρίαν δεν είνε στάδιον δόξης λαμπρόν. Η Βουλγαρία εις το θέατρον πηγάνει να ακούη μόνον θέατρον, πράσχει μόνον εις την ιζηγήν και δεν την α-

παχολεύει διόλου το μεταξωτό της μιας και το μαβί της άλλης. Είνε πρόσδος και πολιτισμός αυτό, είνε καθυστέρησις; Δεν γνωρίζω. Είνε πάντως μία κατάστασις τόσον πραγματική όσον πραγματική είνε η εκ διαμέτρου αντίθετος κατάστασις εις τας Αθήνας.

Το ωρολόγιον -όχι βεβαίως του Αγίου Σουλτικίου- εσήμανε οκτώ, τα φώτα άρχισαν να σβύνουν και όλοι οι θεαταί ήσαν στη θέσιν τους. Η πόρτα έκλεισε, την εσφράγισε με την ράχην του ο φρουρός χωροφυλάξ και οι καθυστερησαντες έπρεπε να περιμένουν το αντράκι για να μπουν στη Δευτέρα πράξι. Επ' ουδενί λόγω και εις κανένα απολύτως επιτρέπεται η είσοδος επ' όσον η σκηνη είναι ανοικτή. Οι Βουλγαροι παρακολουθούν το θέατρον τους με κατανύξιν αληθώς θρησκευτικήν.

Το βουλγαρικόν θέατρον έχει καλούς ηθοποιούς. Μερικοί μάλιστα έχουν μια πρώτη τάξεως θεατρικό ταμπαραμέντο με ένα μόνον ελάττωμα. Τραγουδούν πολύ και απαγγέλλουν. Ο ταρτατισμός τους υπερβαίνει και τον γαλλικόν και μόνον ένας ή δύο παίζουν φυσικά δέχως στόμφον και δέχως ν' απαγγέλλουν. Στο αντράκι της πρώτης πράξεως ο φίλος διευθυντής του εθνολογικού μουσειού της Σόφιας και διαπρεπής κωμωδιογράφος κ. Κωστών με παρουσίασε εις τον διευθυντήν του εθνικού θεάτρου καθηγητήν της Συγκριτικής Φιλολογίας εις το Πανεπιστήμιον κ. Αργασούτσοφ, εις τον διευθυντήν της εθνικής όπερας κ. Στότισεφ και εις την δραματικήν πρωταγωνίστριαν κ. Στότισέβα. ... Ημεεις διαφέρομε και εις το ζήτημα του θεάτρου και εις όλας τας άλλας διανοητικάς εκδηλώσεις από τους Βουλγάρους κατά τούτο. Στην Βουλγαρία τα πάντα είνε κρατική υπόθεσις, ενώ στην Ελλάδα τα σοβαρώτερα και πιο βιώσιμα πράγματα οφειλονται στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Στη Βουλγαρία υπάρχει κράτος, το όποιον φανερώνεται παντού και αποτελεί τον κινητήριον μοχλόν όλων των εκδηλώσεων της βουλγαρικής ζωής, ενώ στην Ελλάδα υπάρχει το άτομον, τον οποίον η πρωτοβουλία, η ενεργητικότης λαμβάνουν κάποτε τερρατώδεις διαστάσεις. ... Στην Βουλγαρία η δράσις του ατόμου είνε περιωρισμένη εις τον κύκλον των καθαρώς βιωτικών συμφερόντων του, και τον Κράτους απεριόριστος, ενώ στην Ελλάδα το άτομον θαματοουργει και το Κράτος καθυδδει. Εις το γεγονός αυτό η μόνη εξήγησις την οποίαν δίδουν αυτοί οι Βούλγαροι, είνε ότι στην Ελλάδα υπάρχει -και αυτό είνε αλήθεια- μέγalon ιδιωτικόν πλούτος...

Στο κεφάλαιο των ηθοποιών και γενικά της εκτελέσεως παρατήρησα παρα πάνω ότι οι ηθοποιοί τραγουδούν κάπως. Αυτό όμως είνε μια συμβατική παρατήρησις. Οι οποαδοί της ρεαλιστικής υποκριτέως θα είχαν χιλιά δυο να παρατηρήσουν στους Γάλλους ηθοποιούς. Αι κυρία Στότισέβα, Μπουντέφσκα, Σνέξινα, Νυντέβα και οι κύριοι Κίρφωφ, Σαράφωφ, Ορνιώνωφ και Στοιγιάννωφ δεν είνε ηθοποιοί τυχαίοι που μπορούν να βρεθούν παντού. Υστερούν βέβαια -πλην ίσως της κ. Στότισέβας- και από την Μαρίκα και από την Κυβελή, όπως επίσης, τη δύναμη ενός Βεάκη, τη φινέτσα και την υποβλητικότητά ενός Μυράτ, το χαρακτηριστικόν δαιμόνιο μιας Αλκαίου, το ψυχολογημένο παίξιμο ενός Παπαγεωργίου δεν μπορεί τόσο εύκολα να συναντήση κανείς όχι πεια στη Βουλγαρία αλλά ίσως και σε οσηνές που έχουν πίσω τους μια λαμπρά παράδοσι ανώνων. Οι ηθοποιοί όμως αυτοί που ανέφερα, είνε καλοί και το παίξιμό τους είνε συνειδητό και μελετημένο. Σε πολλούς δικούς μιας μιλά το δαιμόνιο. Στους Βουλγάρους μιλά η επίνομη σπουδή, χάριν της οποίας θυσιάζουν τα πάντα...

Αλλά αν διατυπώσει κανείς κάποιες ελιαιφρές επιφυλάξεις για την εκτέλεσι εις το θέατρον της πρώτης, εις την όπερα οι Βουλγαροι μιας περνούν κατά τρόπο πικχηρικό. Αυτοί έχουν εθνικήν όπερα, που υπέκείται καλά στα πόδια της, ενώ εμεις μέχρι της στιγμής αυτής δεν έχομεν παρά ένα γλυκόπικρον απάνθημα από τον καλλιτεχνικόν καινήν του κ. Λάππα με τον μείετρον Λευράζκαν...